

\\Hyperion\whealthedu\studium1.htm Šikanování

(= šikana =šikan) z franc. *chicane* (zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování....)

Definice je mnoho, např.:

- „agrese, které se dopouští jedinec nebo skupina vůči jedinci nebo skupině víceméně bezbranným, ať už pro svou fyzickou nebo jinou slabost nebo nemožnost účinné obrany“ (Říčan)
- „násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a nemůže se účinně bránit“ (Vágnerová)
- „agresivní jednání, jímž si strůjce působením fyzických či psychických útrap zjednává nebo udržuje převahu nad obětí“ (Příhoda)

Vymezení šikany na základě výčtu charakteristických znaků:

1. Je patrný **úmysl ublížit druhému**, ať už fyzicky nebo psychicky. Například bití, strkání, krádeže peněz a věcí, schovávání a ničení věcí, ale také pomlouvání, nadávky a vyloučení ze společnosti ostatních (ostrakizace)
2. **Útočníkem může být jedinec nebo skupina** (ve školním prostředí pak jedno dítě nebo skupina dětí)
3. **Incidenty jsou opakované** (jednorázová akce se obvykle za šikanování nepovažuje), oběť je předmětem agrese opakovaně, a to ze strany téhož útočníka či skupiny útočníků
4. Důležitým znakem je **nepoměr sil** mezi útočníkem a obětí. **Asymetrická agrese** je důležitým znakem ve vymezení šikany.

Trojí pohled na šikanování:

- **Behaviorální (nemocné chování)**, popisující konkrétní typy a formy agrese a manipulace: fyzická agrese a používání zbraní, slovní agrese a zastrašování, krutý výsměch, krádeže, ničení a manipulace s věcmi, násilné a manipulativní příkazy; také vyloučení ze skupinových aktivit, intriky a pomluvy (tzv. skryté šikanování)
- **Psychodynamický**: za klíčové je považováno: projekce vlastní slabosti a strachu agresora na oběť, „generační řetězec“, patologická závislost na udržení pocitu nadřazenosti, síly, moci...
- **Sociálně psychologický pohled**: „onemocnění“ celé skupiny, porucha vztahů, skupinová dynamika, význam „těch ostatních“...

Skupinová dynamika šikanování

vnitřní vývoj šikanování z hlediska dynamiky skupiny – negativní proces, kterým se destruuje vztahy mezi členy skupiny – **pět kvalitativně odlišných stadií** destruktivního vývoje šikanování ve skupině:

1. Obětní beránek, outsider, „omega“, jedinec, který má nízký sociometrický status, neoblíbený (z nějakých důvodů...) – pokud učitel či vychovatel dostatečně nevnímá vztahy mezi žáky a cíleně s nimi nepracuje, může vzniknout tendence k agresi vůči tomuto jedinci – zpočátku nepřímá (pomlouvání, intriky, vysmívání, „legrácky“ – **ostrakizování**)
2. Určité podmínky (zvýšené napětí ve skupině, žáci delší dobu spolu např. na výletě apod.) vedou k přitvrzování manipulativního a násilného chování, objevuje se fyzická agrese: **ranná podoba šikanování**, její vývoj závisí na psychologických zdrojích imunity skupiny vůči násilí páchanému na slabším jedinci – na míře prosociálních postojů. Někde tato forma šikany již „neprojde“, někde se naopak práh tolerance k tomuto druhu násilí zvýší a destrukce pokračuje.
3. **Klíčový moment** celé skupinové dynamiky šikanování; zde se zásadním způsobem rozhoduje o dalším průběhu procesu. Utvoření „**úderného jádra**“, šikana již není náhodná, ale **systematická**.
4. **Většina skupiny** v rámci tlaku ke konformitě **přijímá normy agresorů**. U členů skupiny dochází k vytvoření alternativní pseudoidentity, konformní s normami vůdců.
5. V posledním stadiu jsou normy agresorů přijaty nebo respektovány všemi nebo téměř všemi členy skupiny – dochází k plnému nastolení **totalitní ideologie šikanování** (pozn.: totalita = násilně vnucená jednota). Násilí (často i velmi brutální) se stává normou a i původně umírnění členové skupiny (neutrální či nesouhlasící s agresí) se stávají přihlížiteli popř. se do šikanování aktivně zapojují.

Které faktory jsou vzhledem k destruktivnímu vývoji šikanování rizikové?

Přílišná konformita členů skupiny, absence přirozené autority (učitele, vychovatele), hierarchicky-autoritářský styl vedení skupiny, v němž nejsou brány v úvahu vztahy mezi jejími členy, nízká úroveň prosociálnosti členů skupiny – tím silná „mlčící většina“, „hodnotové prázdno“ v pedagogickém procesu, pedagogův bagatelizující postoj k šikaně atd.

Za základní literaturu k tomuto tématu lze považovat:

Kolář, M.: Bolest šikanování. Portál. Praha 2001

Užitečné internetové odkazy, kde najdete i odkazy na další literaturu:

<http://www.sikana.cz/>

<http://www.sikana.org/>

<http://obchod.studovna.cz/kniha.asp?Csl=7848&lk=1>

http://www.detskaprava.cz/nactileti/letaky_sikana.htm

<http://www.ostrov.cz/mp/prevence/sikana.html>

http://scio.cz/indiv/rodina_a_skola/2003_11/sikana.html

http://www.sikana.cz/sikana_prav_rozb.html